

ИЗВЈЕШТАЈ РЕЦЕНЗЕНТА ЗА СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ

Преглед		
Подаци о високошколској установи		
Назив, адреса и е-маил адреса институције	Универзитет "Бијељина" Бијељина Павловића пут бб - Дворови, 76300 Бијељина info@ubn.rs.ba	
Интернет адреса	www.ubn.rs.ba	
Назив, број и датум акта о оснивању	Уговор о оснивању Универзитета Бијељина, ОПУ - 778/2010 од 29.06.2010. године	
Пореско-идентификациони број (ПИБ)	ЈИВ: 44031803800	
Матични број додијељен од Републичког завода за статистику	11066283	
Име, презиме и адреса (назив и сједиште) оснивача	Љиљана Томић, Рачанска 50 Бијељина, Дијана Божић, Незнаних јунака 17, Бијељина	
Број и датум одлуке о именовању лица овлашћеног за заступање	03-300/12 од 24.07.2012. и 03-2061-1/16 од 24.07.2016. године	
Број и датум дозволе за рад високошколске установе	07.023/602-399-8/10 од 05.10.2012. године	
Број и датум дозволе за рад ван сједишта	/	
Организационе јединице које се посјећују и одговорна лица	Фармацеутски факултет - доц. др Љиљана Томић, Факултет здравствених судија - доц. др Дражен Јовановић, Факултет за психологију - проф. др Мирослав Комленић, Пољопривредни факултет - доц. др Боро Крстић	
Контакт особа:	Доц. др Боро Крстић, директор Универзитета Бијељина	
Број телефона:	065/237-072	
Програми пријављени за евалуацију		
Назив студијског програма	Ниво студија	Назив(и) излазних квалификација
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА	Први циклус	Дипломирани инжењер пољопривреде - 240 ЕЦТС

ДОБРЕ СТРАНЕ

Б.2 Креирање и одобравање студијских програма

За процедуру доношења и измјена студијских програма генерално је испуњен критеријум ЕСГ 1.2, као и критеријуми Т 2.1 и Т 2.4.

Образовни циљеви СП Пољопривредна производња Универзитета Бијељина прилично су усклађени са циљевима СП сродних факултета у Београду, Загребу и Љубљани, највише кроз садржај СП односно саме наставне предмете. Силабуси предмета дефинишу и усмено упознавање студената са циљевима СП и исходима учења.

На Универзитету Бијељина, на СП Пољопривредна производња дјелимично се организује стручна пракса. У апликационом обрасцу достављена је листа 20 организација са којима универзитет има неки облик сарадње (споразум, меморандум и слично). Студентима је дата могућност укључења у научно-истраживачки рад. Постоје уговори са неким привредним субјектима за извођење практичне наставе.

У апликационом обрасцу за СП Пољопривредна производња достављен је линк за документ „Правилник о дипломском раду и дипломском испиту“, као и силабус за дипломски рад као један од наставних предмета.

Универзитет и факултет спровели су одређени број анкета када су у питању а) квалитет наставног процеса, б) структура студентске популације, ц) структура уписаних студената, д) задовољство студената студијским програмима, е) став послодаваца о свршеним студентима, ф) ставови студената који су одустали о даљег студирања и г) евалуација наставног процеса. Такође, постоје одређени помаци у међународној сарадњи, коју је потребно додатно проширити, одржавајући и континуитет у овом сегменту.

Универзитет Бијељина је досад уложио одређене напоре у мјерењу задовољства субјеката који запошљавају студенте, највише кроз спроведене анкете.

Б.3 Учење, подучавање и оцјењивање усмјерено ка студенту

Начин оцјењивања студената је регулисан "Правилником о полагању испита", "Правилима студирања" и "Статутом Универзитета". Извођење активне наставе уподобљено је са болоњским стандардима. Настава се изводи уз електронске презентације. За студенте који нису присуствовали настави, омогућено је да прате динамику и садржину наставног процеса. Улога студената да утичу на креирање процеса учења омогућена је и путем студентских анкета. Студенти су преко студентских представника укључени у рад Сената Универзитета, Управног одбора Универзитета, Стручног вијећа за пољопривредне науке и Студентског парламента. Постоји евиденција присуства студената настави.

Установа је омогућила процес консултација студената са наставницима и сарадницима. У контакту са студентима се користи одговарајући интернет портал. Поред тога, користи се и кореспонденција између студената и наставног особља путем електронске поште. Установа је спровела анкете студената по питању задовољства студијским програмом, задовољства наставним процесом и наставним предметима, радом студентске службе, ресурсима на располагању и слично.

Студенти су донекле укључени у дио евалуације наставног плана и програма, као и наставног процеса. Такође, студенти су донекле укључени и у управљачка тијела Универзитета (нису јасни детаљи).

На Универзитету Бијељина, правила студирања и процедуре жалбе студената су јавни и дефинисани одговарајућим документима „Правила студирања на првом и другом циклусу студија Универзитета Бијељина“ (2014) и „Статутом Универзитета Бијељина“ (2012). Ови документи су доступни на интернет страници Универзитета Бијељина и односе се на све факултете и студијске програме у склопу Универзитета.

Б.4 Упис и напредовање студената, признавање и сертификација

На Универзитету Бијељина постоји процедура признавања квалификација стечених у другим установама и образовним системима. Ова процедура дефинисана је одговарајућим Статутом и Правилником Универзитета Бијељина.

Постоје документи којима се регулише процедура уписа студената: „Статут Универзитета Бијељина“ (2012), као и „Правила студирања на првом и другом циклусу студија Универзитета Бијељина“ (2014). Конкурс за упис се објављује јавно, на интернет страници Универзитета Бијељина и у дневним новинама. Сенат именује Комисију за провођење пријемног испита. У смислу бодовања кандидата, прати се ток претходног образовања (просјечна оцјена) и бодови на квалификационом испиту. Постоји могућност за кандидате који имају еквивалентно образовање у иностранству (при чему се нострификују свједочанство или диплома). Сва документа Универзитета су јавно доступна.

Не постоји тачка Б.4.3. "Наведите садржај документа који описује стечену квалификацију, укључујући постигнуте исходе учења и контекст, ниво, садржај и статус студија који је студент завршио" у апликационом обрасцу СП Пољопривредна производња (бар не под овим насловом).

Присутна је спорадична размјена студента са другим високошколским установама стручног (практичног) карактера, а постоји и могућност признавања ЕЦТС бодова које студент оствари на другој ВШУ у земљи и иностранству, што је дефинисано члановима Статута (чл. 58. и чл. 59.). Такође, израђен је и акт „Правци и циљеви развоја међународне сарадње Универзитета Бијељина“. Универзитет Бијељина је формирао „Центар за међународну сарадњу“ као и „Правилник о међународној сарадњи“. Међународна размјена наставника, сарадника и студената је омогућена. Донекле је подржано и учешће у пројектима. Постоји научна конференција са међународним учешћем „Село и пољопривреда“.

Б.6 Ресурси за учење и подршка студентима

Универзитет Бијељина садржи одређене физичке ресурсе, који су заједнички за све студијске програме. Притом, прелиминарно је урађена и комплетна анализа површина којима располаже Универзитет. Рад лабораторија је уређен "Правилником о раду лабораторија". Универзитет је за потребе пољопривредне праксе, дио земљишта у власништву претворио у пољопривредно земљиште тј. постоји Споразум о сарадњи са Пољопривредном и медицинском школом у Бијељини, па постоје услови да студенти Пољопривредног факултета обављају практичну наставу користећи наставне ресурсе Пољопривредне и медицинске школе.

С обзиром на њихов број, студенти бивају обавјештени о већини информацији лично, од стране студентске службе, путем телефона и електронском поштом.

Универзитет је редован претплатник часописа Финрар, у коме се редовно објављују све измјене прописа, везане за рачуноводствену регулативу. Запослени у правном сектору посјећују стручне скупове. Постоји перманентна координација библиотекара Универзитета Бијељина са Градском библиотеком.

Б.8 Информисање јавности

На званичном интернет сајту Универзитета Бијељина постоје одређене информације које се тичу СП Пољопривредна производња: наставни план, звање, назив и врста СП, циљеви СП, исход процеса учења, академски назив, услови за упис студената, начин извођења студија, пренос ЕЦТС бодова и доказ о подударности. Одређене информације о активностима Универзитета достављају се путем средства јавног информисања. Врше се презентације Универзитета Бијељина у средњим школама. Постоји Билтен Универзитета. Постоји портал у оквиру којег се налазе модули Форум и Причаоница, гдје је омогућено и учешће наставног особља. Информације су доступне и на енглеском језику. Постоји *YouTube* страница Универзитета Бијељина.

Више детаља у препорукама које слиједе.

СЛАБЕ СТРАНЕ

Б.2 Креирање и одобравање студијских програма

За процедуру доношења и измјена студијских програма одговарајући Правилници су шутири и дјелимично лоше дефинисани. За учешће студената и заинтересованих страна (процедуре за студијске програме) нису испуњени критеријум ЕСГ 1.2 и критеријуми Т 2.1, Т 2.4 и Т 3.7. За примјену процедура и учешћа студената и заинтересованих страна (документи из процеса примјене) нису испуњени критеријум ЕСГ 1.2 и критеријуми Т 2.1, Т 2.4 и Т 3.7. Другим ријечима, достављени су нерелевантни документи као доказ испуњавања критеријума и смјерница.

Није наведен конкретан документ као доказ усклађености паралелних СП у иностранству, Европи и свијету. Није детаљно разматран појам образовног циља или циља образовања студената у апликационом обрасцу СП Пољопривредна производња. Нису наведени јавно доступни документи за све стране заинтересоване у образовне циљеве СП тј. однос према привреди, струци, савјетодавцима и сл. Није испуњена прва смјерница ЕСГ 1.2 (усклађеност СП са институционалном стратегијом и јасна израженост исхода учења). Није јасан однос према мултидисциплинарности, тржишту рада и међународним реформским процесима (Т 2.2). Није наведена веза са сличним СП у БиХ (Т 2.3).

На Универзитету Бијељина, на СП Пољопривредна производња не постоји академски студиј другог и трећег циклуса. Установа није доставила доказе да сви студенти пролазе кроз стручну праксу. Не постоје сви потребни предуслови нити довољна заинтересованост студената за научно-истраживачки рад. Не врши се праћење одржавања практичне наставе путем дневника праксе за сваког студента. Иако је наведено 20 различитих организација са којима Универзитет Бијељина има одређени облик сарадње, у документацији за акредитацију СП Пољопривредна производња достављено је само 7 званичних докумената који ову сарадњу потврђују.

У апликационом обрасцу нису јасно дефинисани индикатори за оцјењивање. Такође, засад не постоји дефинисана процедура провјере текста дипломских радова одговарајућим софтвером, у циљу одређивања % плагијата, као ни правилнк који ће дефинисати % границе од које се може тврдити да се ради о плагијату.

Као и код сличних примјера код нас и у иностранству, тешко је остварити циљ да стечене квалификације осликавају стечени ниво знања, посебно када је у питању укључивање студената у практични рад и рјешавање реалних проблема у науци и струци. Ово је још теже остварити у условима непостојања реалне стратегије за практични рад студената или недовољног дефинисања квалификација које је потребно стећи те њиховог односа са домаћим и иностраним квалификационим оквиром (Т 2.3). Нису достављени резултати анкета студената када су у питању појединачни предмети и предметни наставници. Такође, није јасно да ли је вршена детаљна анализа спроведених анкета и који су закључци изведени из тога.

Мјерење задовољства субјеката који запошљавају студенте извршено је ипак само у једном наврату, у периоду од 29.05.2018. - 05.06.2018. године, са 65 анкетних листића, од чега укупно 15,38% се односи на Пољопривредни факултет (10 листића). Није јасна примјена резултата мјерења задовољства послодаваца свршеним студентима у развоју и унапријеђењу наставних планова и програма. Није најјасније дефинисано у оквиру којих активности и предмета се остварује стицање генеричких компетенција. Није могуће дати ове одговоре само на основу једне спроведене анкете, са укупно 10 анкетних листића.

Б.3 Учење, подучавање и оцјењивање усмјерено ка студенту

Студенти не учествују директно у креирању студијских програма, процеса учења и подучавања. Није у потпуности јасно на који начин се студенти могу укључити у процес креирања СП, процес учења и подучавања. Није дефинисан број студената у датим тијелима Универзитета. Није дефинисано које се савремене методе учења користе. Евиденције присуства настави поред представљених елемената требају додатно садржавати: наслов документа, редни број семестра, усмјерење, група студената, учионица / сала бр., сатница наставе (час), облик наставе (предавања / вјежбе), као и потпис наставника / сарадника и датум потписивања, на крају документа. Нису достављени докази да се планира и вреднује кориштење различитих метода реализације наставе и других облика учења.

Осим активног учешћа студената у предавањима и вјежбама, нису размотрени додатни облици интерактивне наставе. Нису дефинисани општи критеријуми за извођење наставе, којима се морају прилагодити сви наставници и сарадници. Нису спроведене анкете студената у погледу структуре појединачних предмета, као и рада појединачних наставника и сарадника. Није јасно како се резултати анкета користе при унапређењу СП, учења, наставе на предметима и генералног ангажмана студената.

Нису јасни начини анализе резултата анкета студената ради идентификовања мјера побољшања СП. Само један студент је члан Стручног вијећа пољопривредне научне области.

У протеклом периоду, од 2012-2014 до данас, у апликационом обрасцу није наведено да ли је било измјена и допуна Статута и Правилника Универзитета Бијељина. Резултати анкета студената у погледу процедура и начина оцјењивања по предметима не постоје или нису коришћени у развоју истих. Студент се у погледу жалбе обраћа директно ректору Универзитета, што можда одвраћа студенте од саме жалбе на оцјењивање. Досад нису покретане жалбе на поступке оцјењивања (ово не значи директно да је начин оцјењивања коректан, па је то само претпоставка).

Б.4 Упис и напредовање студената, признавање и сертификација

Процедура признавања квалификација, дефинисана одговарајућим Статутом и Правилником Универзитета Бијељина, не помиње мобилност студената. Такође, не постоје или нису детаљно наведени интерни прописи који регулишу поступке и одговорна тијела/особе за анализу уписа студената те праћење напредовања студената. Наведени су само документи који регулишу саму процедуру уписа студената.

Није јасна веза „Статута Универзитета Бијељина“ (2012) и „Правила студирања на првом и другом циклусу студија Универзитета Бијељина“ (2014) са одговарајућим законским прописима, тј. њихово упориште у: Закону о високом образовању, Закону о научноистраживачкој дјелатности и технолошком развоју, Закону о звањима која се стичу завршетком високог образовања, Закону о студентском стандарду и сл., а у контексту уписа студената. Упис се не врши директном примјеном законске регулативе а установа није усвојила документ за ту област (или није додатно дефинисано у апликационом обрасцу).

Не постоји тачка Б.4.3. "Наведите садржај документа који описује стечену квалификацију, укључујући постигнуте исходе учења и контекст, ниво, садржај и статус студија који је студент завршио" у апликационом обрасцу СП Пољопривредна производња (бар не под овим насловом).

Не постоје развијени канали двосмјерне размјене наставника и студената као и уходан начин признавања стечених знања током размјене.

Ове активности нису подробно регулисане интерним актима установе (интерни акти из ове области). Размјена наставника, сарадника и студената је спорадична, заснована на приликама које се укажу путем личних контаката наставног особља.

Б.6 Ресурси за учење и подршка студентима

У апликационом обрасцу није јасно дефинисан конкретан план улагања у физичке ресурсе установе, као и начин развијања постојећих и увођење нових ресурса. Пажња није посвећена различитим категоријама студената. Потребно је проширити преглед инвестицијских улагања или бар дефинисати генерални план улагања за наредни период.

Интернет сајт који постоји се прије свега односи на Универзитет Бијељина тј. све студијске програме, а информације за СП који се реализују на Пољопривредном факултету би се требале проширити, уз повећање њихове видљивости. Систем информисања није довољно разрађен у смислу информисања студената о физичким и људским ресурсима установе.

Б.8 Информисање јавности

У апликационом обрасцу нису достављени а на самом сајту не постоје подаци о стратегији редовног ажурирања података на интернет сајту Универзитета (нпр. ставке „последњи пут ажурирано“ и „датум“). Није јасна стратегија видљивости установе за ширу научну и стручну јавност. Систем комуницирања наставник-студент не чини заједничка већ одвојена платформа (постоје студентски веб сервис и наставни сервис). Нису достављени детаљи о објављивању стопе пролазности студената (не постоје у Билтену) нити о просјечним оцјенама по предметима. На интернет страници не постоје детаљни подаци о запосленом особљу (нпр. слика, биографија и библиографија запосленог особља).

Више детаља у препорукама које слиједе.

ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Б.2 Креирање и одобравање студијских програма

Како би се испоштовали дефинисани критеријуми и смјернице, потребно је ажурирати постојеће (кроз измјене и допуне) или усвојити додатне правилнике о студијским програмима. Према датим критеријумима и смјерницама, нужно је омогућити учешће студената, привредника, министарства, савјетодавних служби и осталих учесника у изради правилника о студијским програмима, као и осталих правилника важних за процес студирања. Потребно је детаљније дефинисати опште исходе учења, као и континуираност њихове евалуације. Потребно је јасније дефинисати одговарајуће квалификације студената након дипломирања (излазни профил и могућност запошљавања), као и везу за домаћим и иностраним квалификационим оквиром. Добро би било консултовати постојећу легислативу у области високог образовања за пољопривредне факултете у БиХ и Србији. Критерији и смјернице такође налажу успостављање механизма и процедура за подршку студентима за савјетовање о будућем развоју каријере, што није достављено као доказ у апликационом обрасцу. Није дефинисано ни усклађивање исхода учења и квалификација са потребама привреде и општим кретањима у друштву, те учешће екстерних стручних знања и референтних тачака.

У циљу испуњавања дефинисаних критеријума и смјерница, потребно је навести документ као доказ усклађености СП Пољопривредна производња са неким од паралелних СП у иностранству, Европи и свијету (уколико је то могуће), као и са сличним СП у самој БиХ (Т 2.3). Сам појам образовног циља или циља образовања студената мора се детаљно обрадити (уколико постоји нешто слично навести линк у апликационом обрасцу). Добро би било навести конкретан документ који се тиче односа СП према привреди, струци, савјетодавцима и слично. Потребно је ускладити СП са институционалном стратегијом установе, при чему је битно јасно дефинисати исходе учења (ЕСГ 1.2). Потребно је навести однос установе према мултидисциплинарности, тржишту рада и међународним реформским процесима (Т 2.2).

Како би се потврдила сарадња универзитета и факултета са одређеним организацијама, потребно је доставити у апликационој документацији за акредитацију СП Пољопривредна производња све потписане споразуме и уговоре о сарадњи, а који се тичу праксе студената (уколико је то могуће тј. уколико сарадња није незваничног карактера).

Добро би било да универзитет или факултет потпишу додатне уговоре о сарадњи, како би се прошириле могућности праксе за студенте (нпр. пракса код индивидуалних пољопривредних произвођача, пракса у општини Бијељина, пракса у савјетодавним тијелима, пракса у пластенику или стакленику, пољопривредној апотеци, институтима и слично). Притом, у новим споразумима и уговорима добро би било ставити акценат на саме студенте и њихову праксу, значај праксе за студенте и слично.

Потребно је мотивисати студенте за научно-истраживачки рад (НИР) путем различитих презентација, консултација, коауторством у стручним и оригиналним научним радовима у домаћим часописима, објављивањем дијелова завршних радова, оснивањем студентских тијела за НИР и сл.

У циљу формализовања практичне наставе студената, потребно је израдити правилник(е) о практичној настави, дневник практичне наставе и обрасце евиденције о присуству студената практичној настави (погледати детаље ове процедуре на осталим пољопривредним факултетима у БиХ и окружењу).

У контексту практичне наставе, СП треба да обухватају добро структурисане прилике за праксу гдје је то примјерено (ЕСГ 1.2, смјерница 7). Документацију је потребно ускладити са критеријумима Т 2.6 и Т 3.2.

У наредном периоду, потребно је мало детаљније одредити индикаторе за оцјењивање завршног рада студента. Потребно је и омогућити тестирање завршних радова одговарајућим софтвером за утврђивање плагијата, непосредно након што је студент написао дипломски рад а прије јавне одбране рада. С обзиром да слични акти постоје у осталим ВШУ у БиХ, они се могу консултовати, након чега се може изградити правилник који се тиче саме процедуре провјере оригиналности дипломских радова. Критеријуми и смјернице ЕСГ 1.2, као и критеријуми Т 2.5 и Т 3.5 су генерално испуњени. На основу достављене документације тешко је процјенити да ли завршни радови студената одговарају академским захтјевима у складу са нивоом студија.

Добро би било јасније дефинисати стечене квалификације студената и њихов однос са реалним сектором, те осталим правилницима у овом контексту. Потребно је осигурати континуираност спровођења постојећих анкета студената, уз осмишљавање нових анкета студената када су у питању појединачни предмети и предметни наставници. Притом, резултати спроведених анкета се морају евалуирати, након чега се изведени закључци требају користити у будућем наставном процесу. Ово је могуће једино уз детаљније планирање методологије анкета.

Добро би било одржати постојећи ниво сарадње. Такође, облике домаће и међународне сарадње потребно је проширити. Ставити акценат на критеријум ЕСГ 1.2 "Израда и одобравање програма" (конкретно, дате смјернице критеријума које се односе на ова питања). Потребно је испоштовати мултидисциплинарна знања (критеријум Т 2.2), путем осмишљавања нових предмета на СП или ажурирања постојећих, кроз укључивања знања из осталих грана науке, привреде и ИТ сектора.

Добро би било наставити мјерење задовољства субјеката који запошљавају студенте и у наредном периоду (ово је континуиран процес), кроз нове анкете, нове локације, нове организације, као и више анкетираних послодаваца и осталих субјеката. Резултати анкета морају се искористити у процесу развоја СП. Поред тога, потребно је дефинисати стицање генеричких компетенција (ЕСГ 1.2 и Т 2.2).

Б.3 Учење, подучавање и оцјењивање усмјерено ка студенту

Потребно је додатно укључити студенте у рад органа Пољопривредног факултета и Универзитета, укључујући ту и процес креирања студентских програма, процесе учења и подучавања. Потребно је дефинисати савремене методе учења које се примјењују и план за будући период у овом погледу. Образац евиденције присуства настави потребно је ажурирати према датим смјерницама (погледати примјере осталих образовних институција у БиХ и окружењу).

У наредном периоду може се размислити о увођењу осталих метода реализације наставе (интезивна практична настава, интерактивна настава, самосталан рад студента, групни рад студената, активно учешће студената у настави и сл.), као и учење на даљину и интерактивно учење.

Према критеријуму ЕСГ 1.3 нужно је стимулисати студенте да узму активно учешће у креирању процеса учења, што ће се одразити на провјеру знања студената (увести нове облике провјере знања студената, попут рјешавање практичних проблема, експериментални рад у лабораторији, рад на терену и сл.).

Према смјерницама истог критеријума, потребно је поради и на мотивацији студената за учење, омогућити флексибилност стицања знања, стимулисати самосталност студента и евалуирати начине извођења наставе.

Иако се ради о мањем броју студената на годишњем нивоу, било би добро укључити студенте у научно-истраживачки рад и наставно-образовни процес, кроз њихово усмјеравање, консултације и подршку студентима (критеријум Т 3.2). Такође критеријум Т 3.3 налаже јавност и транспарентност оцјењивања и облика провјере знања, што је донекле и испуњено. Према смјерници критеријума ЕСГ 1.3 потребно је омогућити формалне процедуре за жалбе студената (што у неком виду и постоји и дефинисано је одговарајућим актима установе).

У циљу испуњења дефинисаних критеријума и смјерница, потребно је развити додатне облике интерактивне наставе. Такође, у силабусима предмета добро би било дефинисати или ажурирати начине извођења наставе.

У циљу подизања квалитета наставног процеса и самог СП Пољопривредна производња, руководство би требало осмислити методологију интерпретације и кориштења резултата анкета студената, при унапређењу СП (ово би требао бити константан процес). Додатне анкете студената би потребало спровести у погледу структуре појединачних предмета, као и рада појединачних наставника и сарадника (погледати примјер осталих ВШУ).

Према смјерницама критеријума ЕСГ 1.3 нужно је дефинисати и разрадити начин третирања различитости студената и њихових потреба. Потребно је ускладити облике провјере знања са циљевима СП Пољопривредна производња (критеријум Т 3.3), као и описати начин укључености представника студената у рад тијела високошколске установе у контексту доношења одлука о СП (доношење СП, евалуација СП, иновирање СП), а према критеријуму Т 3.6.

С обзиром да је један од најважнијих аспеката тј. циљева сваке анкете анализа и интерпретација добијених резултата, потребно је развити методологију анализе резултата анкета студената, те осмислити додатне начине евалуације СП тј. наставног процеса, учења студената и сл., поред самог анкетирања. Уколико је то могуће, добро би било повећати удио студената у управљачким тијелима Факултета и Универзитета (Т 3.6). Нужно је осигурати активну улогу студената у креирању процеса учења (критеријум ЕСГ 1.3), као и дефинисати начин припреме и мотивисаности наставника и сарадника за извођење наставе (критеријум Т 3.1). Мотивација би требало да буде битан сегмент за обе стране у образовном процесу, у овом смислу.

Потребно је развити начин додатног упознавања студената са правилима студирања и процедуром жалбе, тј. ови процеси би требали бити довољно транспарентни. У апликационом обрасцу потребно је навести остале начине на који су студенти упознати са документима који регулишу процес образовања (жалбе, комисијски испит, мјере подршке студентима и сл.). Уз то, потребно је омогућити студентима друге облике жалбе, као и жалбу нижим инстанцама у образовном систему.

Добро би било спровести одговарајуће (додатне) анкете и друге облике евалуације СП а њихове резултате користити у развоју СП. Потребно је водити рачуна о разноликости студената и њихових потреба, промовисати узајамно поштовање у односу наставник-студент, осмислити процедуре за рјешавање приговора студената, узети у обзир олакшавајуће околности при провјери знања студената, као и осигурати досљедност у провјери знања студената (смјернице критеријума ЕСГ 1.3).

Транспарентност оцјењивања студената треба бити циљ којем се тежи.

Потребно је спроводити и остале провјере знања, а у складу са циљевима СП (критеријум Т 3.3). Можда не би било лоше мало јасније дефинисати критеријуме код процеса оцјењивања студената (а према критеријуму Т 3.4).

Б.4 Упис и напредовање студената, признавање и сертификација

Потребно је детаљније анализирати сегмент мобилности студената. Потребно је навести правне акте који регулишу поступке и одговорна тијела/особе за анализу уписа студената те праћење напредовања студената. Овдје је могуће укључити и податке о анкетама студената (које постоје у апликационој документацији), као и одговарајућим правилницима (ако постоје).

Потребно је обухватити све фазе студентског животног циклуса те обезбједити досљедност и транспарентност процеса, успоставити процесе прикупљања, праћења и реаговања на информације о напредовању студената, као и дефинисати облике признавања ванинституционалног и имплицитног учења (критеријум ЕСГ 1.4). На овом мјесту није јасно дефинисана веза са Лисабонском конвенцијом о признавању, нити документација којом се образлаже које су квалификације стекли свршени студенти, укључујући постигнуте исходе учења и контекст, ниво, садржај и статус студија на коме су били (критеријуми ЕСГ 1.4 и Т 4.2).

Потребно је ускладити документе којима се регулише процедура за упис студената са законском регулативом у области високог образовања или навести на који начин су они усклађени. Ако је то нужно, вршити упис директном примјеном законске регулативе или у складу са њом и усвојити документ за ту област (ако не постоји).

Потребно је досљедно примјењивати дате прописе, осигурати напредовање студента кроз студије, омогућити признавање студија сарадњом са одговарајућим установама (критеријум ЕСГ 1.4). Потребно је осигурати јасне и транспарентне критеријуме уписа, који требају бити у складу са анализираним друштвеним потребама и обезбјеђеним ресурсима за извођење СП (критеријум Т 4.1).

Не постоји тачка Б.4.3. "Наведите садржај документа који описује стечену квалификацију, укључујући постигнуте исходе учења и контекст, ниво, садржај и статус студија који је студент завршио" у апликационом обрасцу СП Пољопривредна производња (бар не под овим насловом).

С обзиром на дефинисане критеријуме и стандарде (ЕСГ 1.4, као и критеријуми Т 4.2, Т 4.3, Т 10.1, Т 10.2 и Т 10.3), потребно је развити канале двосмјерне размјене наставног особља и студената. Такође, потребно је осмислити методологију признавања стечених знања током размјене.

С обзиром да постоји "Статут Универзитета", у будућим измјенама и допунама овог акта било би добро омогућити начин признавања ЕЦТС бодова приликом размјене наставног особља и студената. Ове активности размјене могуће је ипак дефинисати и интерним нижим актима установе (попут Правилника).

Када су у питању сами студенти, битно је да они буду информисани о расположивим програмима и начинима конкурисања (поставити информације на заједничку интернет страницу). Добро би било да постоји веза између размјене наставног особља и студената са напредовањем студената кроз студије, при чему ваља ускладити размјену са Лисабонском конвенцијом о признавању.

У пратећим подацима дипломе првог циклуса студија могу се уносити и подаци о размјени студената. Програме размјене наставног особља и студената потребно је промовисати на самом факултету и у медијима, те омогућити заједничко учествовање студената и наставног особља на пројектима у оквиру самог факултета или у тиму са осталим ВШУ у БиХ и иностранству (национални и интернационални научни и стручни пројекти). Потребно је успоставити механизме остваривања размјене, уз признавање вријемења, оцјена и ЕТЦС бодова које је студент реализовао кроз саму размјену студената, те донијети додатне прописе који регулишу ову област, тј. детаље размјене наставног особља и студената.

На основу дефинисаних критеријума и смјерница потребно је омогућити прецизну финансијску конструкцију за размјену наставног особља и студената, без чега нема квалитетне размјене и мобилности на факултету. Добро би било када би постојао механизам евалуације за ове процесе, као и извјештај о мобилности размјене наставног особља и студената, са приједлогом мјера за унапријеђење ове размјене.

Б.6 Ресурси за учење и подршка студентима

У наредном периоду корисно би било направити план улагања у физичке ресурсе, те самим тим омогућити проширење постојећих физичких ресурса. Добро би било навести детаље о људским ресурсима. Потребно је омогућити ресурсе за различите студенте (ванредни, запослени, иностранци, студенти са инвалидитетом), истаћи улогу и квалификације помоћног и административног особља (секретари, референти студентске службе, лаборанти и сл.), а према смјерницама критеријума ЕСГ 1.6. Ако постоје, навести детаље о специфичној опреми за извођење СП као и обавезној и допунској литератури за сваки од наставних предмета (критеријум Т 6.2). Добро би било дефинисати праћење реализације плана улагања у физичке ресурсе (критеријум Т 6.4).

Потребно је ажурирати систем информисања студената. Потребно је омогућити континуираност едукације ненаставног особља. Било би добро испланирати прецизну финансијску конструкцију и учинити све информације и ресурсе максимално доступним студентима (критеријум ЕСГ 1.6). Нису достављени детаљи о доступности научних и других база података за наставно особље и студенте, укључујући ту и одговарајући софтвер (критеријум Т 6.3). Добро би било у наредном периоду доставити нове уговоре са различитим ВШУ и истраживачким центрима (а према критеријуму Т 6.5).

Б.8 Информисање јавности

Добро би било успоставити план редовног ажурирања података на интернет сајту Универзитета Бијељина. Потребно је, на интернет страници или у наредним Билтенима Универзитета Бијељина, објавити информације о стопама пролазности студената, као и просјечним оцјенама по наставним предметима (и/или оцјени предмета по студентима).

Потребно је обезбједити јасност, тачност, објективност, доступност и актуелност информација (критеријум ЕСГ 1.8).

Потребно је објавити информације о приликама за учење студената, као и информације о запошљавању дипломаца. Ово би укључивало број запослених, њихову просјечну оцјену, мјесто запошљавања, вријеме чекања на посао и сл., а према смјерницама критеријума ЕСГ 1.8. Потребно је укључити и информације о лиценцираности СП Пољопривредна производња.

На званичном интернет сајту Универзитета Бијељина постоји само генерална табела о броју запослених наставника. Подаци о запосленом особљу на Пољопривредном факултету Универзитета Бијељина, укључујући детаље о њиховим академским каријерама тј. компетенцијама (кратка биографија тј. детаљи о завршеним циклусима образовања, датуми избора у звање и ужа научна област, предмети које наставник или сарадник предаје на факултету, библиографија наставног особља са најважнијим научним радовима из области пољопривредних наука, спроведени домаћи и међународни пројекти, менторство кандидатима на академским циклусима и сл.) би требали бити јавни (критеријум Т 8.1).

Можда не би било лоше размислити о постављању линкова на званичној интернет страници Универзитета (и/или факултета и СП) ка популарним друштвеним мрежама и апликацијама (*Facebook, Instagram, Twitter, Viber, Skype, WhatsApp* и сл.).

Потребно је ажурирати одговарајуће информације на интернет сајту Универзитета Бијељина и омогућити информисање студената и осталих заинтересованих страна о установи и на друге начине. За саме студенте, корисно би било израдити посебан водич за студенте Пољопривредног факултета у електронској и штампаној форми, с обзиром да су електронске верзије Билтена Универзитета тешко доступне средњошколцима који планирају упис на овај факултет, али и с обзиром да дати Билтен нема изричит карактер водича за студенте.

Билтен Универзитета се објављује редовно и без прекида (у периоду 2014-2018). Међутим, информације које се пружају у Билтену Универзитета а које се тичу СП Пољопривредна производња су тешко доступне а и јако су штуре, па је нужно омогућити да информације буду детаљније и корисне будућим и садашњим студентима тј. да информације буду јасне, тачне, објективне, актуелне, лако доступне и правовремене (ЕСГ 1.8, Т 8.1).

МЈЕСТО И ДАТУМ:

ПОТПИС РЕЦЕНЗЕНТА: